

Kort sagt

Filmene set af:

Per Calum (P. C.)
Peter Schepelern (P. S.)
Peter Hirsch (P. H.)
Ib Monty (I. M.)

BID TÆNDERNE SAMMEN

Instruktør: RICHARD BROOKS

Brooks' karriere har været som Hustons. Fra »Crisis« til »Bite the Bullet« har Brooks bevæget sig usikkert mellem fermt underholdende sager som »Sidst jeg så Paris« og den energiske western »The Professionals«, polemiske værker som »Elmer Gantry« og »In Cold Blood«, og rene uhyrligheder som »Brødrene Karamasov«. »Bid tænderne sammen« hører hjemme i den ferme underholdningsafdeling. Filmens hovedperson er cowboy'en Clayton (Gene Hackman), der fyres af sin chef, fordi han ikke når frem med chefens væddeløbshest til den aftalte tid. Hesten skal med i et konkurrenceridt strækkende sig over 700 miles, og da han ikke har andet at lave, deltagert Clayton selv i udholdenhedsracet sammen med en gammel ven fra de glade dage, da de kæmpede for Teddy Roosevelt. Clayton og venen (James Coburn) vinder sammen løbet. Filmen er smukt underholdende, fordi den er smukt fotograferet, smuk i sin menneskelige holdning (om end dialogen af og til stærkt tangerer det selvsmagende), afslappet og dog autoritativt spillet – især af den tilsyneladende uopslidelige Hackman. Filmens visuelle højdepunkt indtræffer, da Harry Stradling, Jr. og Brooks i fællesskab og indenfor sam-

me billede kombinerer slowmotion med ordinær bevægelsesrytme i nogle fascinerende optagelser af de konkurrerende ryttere. Det varer blot et øjeblik, men i den i øvrigt aldeles digressionsfyldte film fungerer denne skønhedsdyrkende digression som det stolteste øjeblik. For en kort stund er Brooks sammen med sine ryttere beruset af den blotte fysiske udfoldelse uden tanke for de moralske tømmermænd, der af og til viser sig i filmen når Brooks oven på en dags optagelser fornemmer at han har ladet sig rive med af begivenhederne uden tanke for konsekvenserne – på den ene side at betragte hestevæddeløbet som en hærdende udholdenhedsprøve, på den anden side at se det som det, det også er: et vidnesbyrd om pengebegær og tom ære og moralsk korruption. Det er et dilemma, som Brooks og filmen ikke løser. (Bite the Bullet – USA 1975). P.C.

CAPONE & KRUDT, KNALD OG KÆLLINGER

Instruktør: STEVE CARVER

En hidtil ukendt – og utvivlsomt snart igen glemt – amerikansk instruktør, Steve Carver, er blevet præsenteret herhjemme med to film, som begge er produceret af Roger Corman. Corman, der er lidt af en kult-skikkelse, har selv lavet en lang række film, der er mere eller mindre grov kitsch. Protegeen Carvers to film er åbenbare efterligninger af corman'ske produkter: »Capone« efterligner »The St. Valentine's Day Massacre« (1967) og »Big Bad Mama« efterligner »Bloody Mama« (1970), der i sig selv var et vulgariseret plagiat af »Bonnie og Clyde«, og ingen af de oprindelige Corman-film tåler just at serveres i endnu tyndere udgaver. I »Capone« spiller Ben Gazzara sig gennem gangsterkarrieren med uigennemskydelig flegma; det er dræbende langsommeligt og perspektivløst. I »Big Bad Mama« (som har fået den smagfulde danske titel »Krudt, knald og kællinger«) kører Angie Dickinson, som må have været i helt utroligt pengebekneb, da hun accepterede rollen, rundt i Staterne som gangster-mutter med to teenage-døtre og diverse elskere. Det hele ligger på et niveau, hvor selv Roger Corman må have gnedet øjnene. (Capone; Big Bad Mama – USA 1975). P.S.

DUKKEKVINDERNE

Instruktør: BRYAN FORBES

»Dukkekvinderne« er baseret på en roman af Ira Levin, som er bedst kendt for sine to berømmede thrillers »A Kiss Before Dying« (1954, filmatiseret af Gerd Oswald 1955) og »Rosemary's Baby« (1967, filmatiseret af Roman Polanski 1968). Det er en gyser, som tager udgangspunkt i kvindefrigørelsen og som antyder et makabert modsvar fra de mænd, der ikke ønsker at opgave deres

herskerrolle. Da Joanna sammen med mand og to små børn flytter til småby-idyllen Stepford, undrer hun sig over, at næsten alle byens kvinder udelukkende interesserer sig for husholdning og for opfyldelsen af andre konventionelle hustruelige pligter. Til slut får hun rede på årsagen: dukkekvinderne er i virkeligheden kvindedukker, som byens mænd fabrikkerer til erstatning for deres besværlige hustruer. Englænderen Bryan Forbes' filmatisering er en nydelig thriller, men byder ikke på det sindsoprivende gys. I størsteparten af historien er uhyggen camoufleret af den falske idyl, men det lykkes ikke Forbes lige så godt som Levin at antyde den underliggende dæmoni. Som helhed er det alligevel blevet en ganske funktionel og meningsfuld thriller og med godt spil af to alt for sjældent anvendte skuespillerinder, Katherine Ross og Paula Prentiss. (The Stepford Wives – USA 1975). P.S.

FAMILIEN GYLDENKÅL

Instruktør: GABRIEL AXEL

Medlemmerne af familien Iversen – hr., fru, to store børn og svigermor – er på vej ned ad den sociale rangstige. Da de næsten har nået bunden, arbejder de sig med loyalt familiesammenhold opad igen, idet de betjener sig af alskens svindel og bedrag. Til slut er de millionærer og hedder Gyldenkål. Dét er den skabelon-agtige handling i filmen. Den er muligvis tænkt som en satirisk komedie om dagens krise-ramte Danmark med »fremskridts« fascisme, socialt bedrageri, åger, butikstyveri, pengeafpresning og korruption. Men Poul Henrik Trampes ubehjælpelige manuskript og Gabriel Axels instruktion får ikke just viddet til at gnistre. Axel har jo aldrig været en betydelig instruktør, men nu er det som om han har mistet den sidste rest af professionelt håndlag. Han fortæller sin historie på én gang susket og omstændeligt. Karl Stegger og Ove Sprogø får naturligvis som vanligt overraskende meget ud af deres roller. Familien – som bl. a. rummer Axel Strøbye og Kirsten Walther – er et trælst bekendtskab, men det er nok for optimistisk at tro, vi ikke kommer til at høre mere om den. Så dårlig en idé bliver jo i reglen efterfulgt af en endnu dårligere. (Danmark 1976). P.S.

GRØNT LYS FOR DRAB

Instruktør: CYRIL FRANKEL

Dirk Bogarde har, efter eget udsagn, i de senere år været tilbageholdende med at acceptere nye filmroller, fordi han har haft svært ved at finde ordentlige manuskripter. Hvor skuffende da at se denne virtuose skuespiller i en ellers ligegyldig agentfilm, der prætenderer at ville sige noget om efterretningsjobbet menneskelige omkostninger. Manuskript og iscenesættelse er ligegyldighed dynget på ligegyldighed, og den østrigske

baggrund bruges aldrig til andet end pittoreske postkortscenerier. For Bogardes skyld kan filmen til nød ses – han er som altid fortrinlig – mens det i øvrigt næppe engagerer nogen, at Bekim Fehmiu hævdes at være sympatisk oprørshelt eller at Ava Gardner skal være den uselviske kvinde i hans liv. (Permission to Kill – Østrig/England/USA 1975). P.C.

JONATHAN LIVINGSTON HAVMÅGE

Instruktør: HALL BARTLETT

Som bog, film og gramfonplade har historien om havmågen Jonathan vist sig overraskende levedygtig; også herhjemme, hvor mågen vellystigt baskede i biografvarmen på Rådhuspladsen til Neil Diamonds pompøst flotte musik (udsendt på plade, CBS KS 32550), der svarer mageløst godt til filmen, hvor det udvendigt flotte også har overtaget. I begyndelsen fænger det i tilskueren, men syv kvarters mågebilleder er adskillige kvarter for meget. Pæne er de billeder, mens den spinkle og i alle retninger tolkelige historie om mågen, der ikke vil slutte sig til flokken, svinder ind til intet og i slutningen pudres med klæg metafysik. Som 30 minutters TV-film havde det nok været lækkert. En mere kvalitetsbetonet svulstig version er Richard Harris' oplæsning på plade (Dunhill/ABC DSD 50160). (Jonathan Livingston Seagull – USA 1974). P.C.

KVINDEN OG KUPPET

Instruktør: CLAUDE LELOUCH

Et flertal af Claude Lelouchs film siden »Manden og kvinden« har været hëljhjertede men ligegyldige forsøg på at følge succesen op med nye variationer over det gamle tema. I denne film drejer det sig om en tough gangsters møde med en påstået intellektuel skønhed, hvad der stjæler en del af hans energi, mens han planlægger et stort smykkekup sammen med en fjollet kollega. Kuppet lykkes, men den skrappe gangster ender dog i fængslet. Imens venter pigen på ham. Historien er meget snakkesalig og helt romanblads-konventionel og ikke så lidt anti-intellektuel i sin insisteren på, at det store, stærke og fåmælte handyr øver en uimodståelig tiltrækning på kvinder. Lino Ventura personificerer råstyrken, mens Françoise Fabian er kvinden og både Venturas og filmens egentlige kup. (La bonne année – Frankrig/Italien 1973). P.C.

LANDET VED VERDENS ENDE

Instruktør: ROBERT STEVENSON

Ind imellem de ferske »familiefilm« med al deres flade, amerikanske spejderdrenge-mentalitet, som Walt Disney Productions har excelleret i siden engang

først i 1960-erne, har firmaet undtagelsesvis taget tråden op fra sin tidlige spillefilm-produktion i begyndelsen af 1950-erne – fra før de forskrækkede »børnepsykologiske« tanter fik fodfæste i firmaet – og har denne gang frembragt en mere kontant »drengefilm«, der indrømmet ligner Jules Vernes eventyrromaner lidt mere end det sædvanlige børne-triviallitterære grundlag. Der er dog stadig langt tilbage til firmaets gode, spændende (og Jules Verne-tro) »En verdensomsejling under havet« (1954), der var instrueret af en kompetent underholdningsinstruktør (Richard Fleischer) og spillet af ordentlige skuespillere (James Mason, Kirk Douglas, Peter Lorre) i stedet for de papfigurer, der befolker »Landet ved verdens ende«. Special-effekterne og trick'ene er mekaniske og uinspirerede, historien er fortalt inderligt uddramatisk af Robert Stevenson, der dog viste lidt mere sans for genren i en anden Disney-produktion »Kaptajn Grants børn« (1962). Han har jo også engang iscenesat »Jane Eyre«, men det er vist efterhånden så længe siden, at det må være løgn. (Island at the Top of the World – USA 1975). P.H.

LEJEMORDER JAGES

Instruktør: LOU LOMBARDO

»Sjakalen« er den oplagte inspirationskilde for denne historie, hvis spænding skabes omkring et attentatforsøg (på ministerpræsident Kosygin) der aldrig lykkes. Tiden er 1970, stedet er Canada, og begivenhederne mig bekendt aldeles opdigtede. Alligevel lykkes det for den debuterende instruktør via en spændingsbefordrende klipning (Lou Lombardo har været klipper for både Peckinpah og Altman) at skabe et mindstemål af spænding. Han støttes bravt af George Segal, som filmens opsætsige canadiske politimand, og af Denholm Elliott som en noget bizar CIA-mand. Historien er fortalt med så meget talent, at det er rimeligt nok at holde øje med Lombardos kommende film. Han kan måske blive til noget. (Russian Roulette – USA 1975). P.C.

DEN LYSERØDE PANTER SPRINGER IGEN

Instruktør: BLAKE EDWARDS

Edwards' og Sellers' tredje film om inspektør Clouseau er vel ikke noget definitivt comeback for hverken instruktør eller skuespiller, men denne fjerde film (Alan Arkin spillede den uheldige politimand i seriens tredje opus, »Inspector Clouseau«) er i hvert fald værd at more sig over, både når Edwards elaborerer nogle tegnefilm-prægede slapstick-numre med Sellers' Clouseau som evigt uheldig politimand af helt quijotisk tegning, eller når omgivelserne langsomt men usvigelig sikkert bryder sammen for at ende som lallende vrag overfor

Clouseaus urokkeligt bedrevidende stupiditet. Christopher Plummer er der ikke meget ved i David Nivens gamle rolle som mestertyv. (Return of the Pink Panther – England 1974). P.C.

MANDINGO

Instruktør: RICHARD FLEISCHER

Allerede filmplakatens design alluderer kraftigt til »Borte med blæsten« og giver et fingerpeg om tematikken: Sandelig, nu skal vrangen vendes ud af det romantiske idealbillede af livet i de gamle Sydstater, endelig kan sandheden om neger-slaveriet fortæles. Og den er – iflg. filmen – at de fornemme hvide sydstats-slægter var almindeligt degenererede, havde lidet andet end sex i hovedet, og deres adspredelser var følgelig ret ensidige: Seksuelt misbrug af negrene i al almindelighed og så optræningen af fuldblodsnegre (mandingoner) til blodige vædekampe ved særligt festlige lejligheder. For denne »sandhed« redegør Richard Fleischer ganske detaljeret og som han plejer med udpræget sans for de sensationelle erotiske og voldelige aspekter af sagen. Det »kunstneriske« princip hedder »lige på og hårdt!«. Der bør således ikke herske tvivl om denne »afsløring«s mål af oprigtighed, den er helt på niveau med »Ugens rapport«s do.: ren dobbeltmoralisk fidus. En krydsning mellem »blød« porno og »Onkel Toms hytte«, smukt fotograferet. (Mandingo – USA 1975). P.H.

MASSER AF DIAMANTER

Instruktør: ARAM AVAKIAN

Der er noget sympatisk over denne Robin Hood'ske kriminalhistorie om et ungt, nydeligt par, der efter bedste evne plyndrer et væmmeligt, forbenet og stenrigt diamantfirma for dets samlede beholdning. Realismen i 70-ernes kriminalfilm har ligesom taget gejsten og sandsynligheden ud af denne type historie om gentleman-amatør-forbryderen, hvis store kup giver ham det sidste ord over de professionelle kærlinge. Aram Avakian gør – som i »Lovens lange fingre« – fornuftigvis heller ikke noget for at postulere nogen videre realisme eller sandsynlighed, men tager gemytligt spøgefuldt på tingene, hvilket samtidig forhindrer, at filmen på noget tidspunkt bliver alt for sindsoprivende spændende, veliscenesat diamantkup og afsluttende biljagt til trods. Men det sympatiske ved filmen ligger netop i denne anakronistiske uskyldighed, i det, at filmen tør være bekendt at være en uforpligtende, uprætentiøs, urealistisk underholdningsfilm i en tid, hvis »realistiske«, voldsprægede gennemsnitsunderholdningsfilm tager sig selv og sin realisme gyseligt højtideligt. Filmens svigtende kasse-tiltrækningskraft demonstrerer desværre også, at der i dag nok ikke er publikum til krimi-underholdning, hvor ingen af personerne kom-

mer noget rigtigt alvorligt til. (11 Harrowhouse - USA 1975). P.H.

ONCE UPON A TIME IN THE WEST

Instruktør: SERGIO LEONE

Sergio Leone, der blev berømt med sin trilogi »En nævefuld dollars«, »Hævn for dollars«, »Den gode, den onde og den grusomme« (1964-66), skabte med »Once Upon a Time in the West« (1968) spaghettiwestern-genrens hovedværk. Filmen er en imponerende opvisning i stil-perfektion, men måske heller ikke meget andet. Handling og personer er helt underordnet den sendrægtigt anspændte fortælleform, de effektfulde billedkompositioner og personopstillinger og Ennio Morricones spaghetti-romantiske musik. Herhjemme blev filmen første gang udsendt i en groft forkortet version under titlen »Vestens hårde halse« (premiere: Palads 5.1.70). Filmens originale længde var 165 min.; i Danmark blev vist en »international« version på 144 min., yderligere forkortet til 135 min. Der er derfor grund til at fremhæve, at filmen nu er blevet genimporteret i komplet version, denne gang under originaltitlen. Den tidligere version var med sine gabende huller i handlingsgangen rig på meningsforstyrrelser, hvilket forbløffende nok næsten ikke blev observeret af kritikken. De væsentligste nytilkomne scener, hvis fravær skabte almindelig mystifikation i den første version, er det første møde mellem Cheyenne (Jason Robards) og Harmonica (Charles Bronson) i værts-huset, hvor Jill (Claudia Cardinale) gør holdt på vej til McBains farm; scenen i vaskeriet, hvor Harmonica forhører vaskerijeren for at få rede på sammenhængen mellem jernbanekongen Morton og mordet på familien McBain; og slut-scenen, hvoraf det nu fremgår, at Cheyenne dør af skudsår som han tidligere har pådraget sig. I den forkortede version så man to mænd ride afsted fra byen, i det næste klip var der pludselig kun én rytter i silhuet mod den nedgående sol. (Italien 1968). P.S.

PIGEN PÅ KOSTESKAFET

Instruktør: VACLAV VORLICEK

En hekseelev stikker af fra underverdenen og dukker op i menneskenes verden, hvor hun afstedkommer en række mekaniske og trivielle metamorfoser i pædagog- og forældrekredse. En fantasiløs fabel, der omhyggeligt synes at undgå ethvert tilløb til videre perspektiver. Indirekte viser filmen os, hvor bundtrist den czekiske, småborgerlige hverdag er, og det er blandt filmens gåder, at heksepigen foretrækker det folkedemokratiske idealsamfund fremfor helvede, der i hvert fald er sjovere. (Divka na kosteti - Tjecoslovakiet 1971). I.M.

ROYAL FLASH - FLASHMAN, DEN UOVERVINDELIGE

Instruktør: RICHARD LESTER

George MacDonald Frasers antihelt, titlens uovervindelige Flashman, var oprindeligt en perifer figur i romanen »Tom Browns skoledage« (skrevet af Thomas Hughes (1822-96) i 1857), der propagerede for engelsk kostskole-disciplin og udendørs-exercitsens gavnlige indflydelse, alt det som Lindsay Anderson i »If« satte stærke spørgsmålstegn ved. At Flashman (George McDowell) er et produkt af dette hører man ikke noget om i filmen, der næppe ved, hvilket ben den skal lade Flashman stå på. Måske fordi Lester ikke har vidst det. Som i »De tre musketerer« falder Lester på halen i sit forsøg på både at være realistisk antiromantisk og burlesk antiromantisk. Flashmans møde med Lola Montez (Florinda Bolkan), hans senere ufrivillige hjælp til en magtsyg Bismarck (Oliver Reed) og dennes kyniske hjælper (Alan Bates) er skildret i Geoffrey Unsworths sædvanligt elegante foto, uden at Lesters formodentlig satiriske sigte med filmen fremmes deraf. Lesters Flashman har kun talent for at overleve, men figuren burde nok være skildret som både eventyrer og medløber. (Royal Flash - England 1975). P.C.

SINBADS GYLDNE REJSE

Instruktør: GORDON HESSLER

Filmens historie har intet med »Tusind og een nat«-fortællingerne at gøre, og Gordon Hesslers indsats er minimal. De virkelige kvaliteter i denne drengefilm for lidt ældre er Ray Harryhausens trickarbejde (som TV-nyhederne måske burde have set, før de skamroste julens hurtigt fordøjelige Aladdin-forestilling): Harryhausens animerede monstre er oftest prægtigt fantasifuldt præcisionsarbejde, hvad enten det drejer sig om Sinbads kamp mod den seksarmede gudinde eller om kampen mellem den enøjede kentaur og en grif. Tom Bakers skurk er effektiv, mens John Phillip Law som Sinbad har svært ved at holde interessen fangen. Caroline Munro er filmens mest tiltalende digression som let påklædt slavepige. (The Golden Voyage of Sinbad - England 1973). P.C.

STREETFIGHTER

Instruktør: WALTER HILL

Efter en fortid som manuskriptforfatter (bl. a. »The Getaway« og »Hickey and Boggs«) viser Walter Hill i denne debutfilm, at han ejer et betragteligt talent som instruktør. Historien udspilles i depressionsårenes New Orleans, hvor hårdtslående og -sparkende mænd uden arbejde kunne sikre sig en eksistens som *streetfightere*, fordi der var bookmakere med tæft for at udnytte et åben-

bart udslukkeligt folkeønske om voldsomme nævekampe. I Philip Lathrops atmosfæreladede foto damper filmen en lille smule af virkelighed, og den mutte og aggressive Charles Bronson er som filmens suveræne streetfighter bedre (uden dog at være egentlig skuespiller) end jeg mindes tidligere at have set ham. Typemæssigt hører Bronson hjemme i filmens bizarre miljø, og tæv uddeler han med megen talent, men livgive mennesket bag denne arketype (westernfilmenes »loner«) evner han ikke, langt mindre gør Jill Ireland (i privatlivet fru Bronson) det. James Coburn er underholdende som en lidt for smart bookmaker. (Hard Times - USA 1975). P.C.

TÆT PÅ

Instruktør: JOHN BYRUM

»Tæt på« er lidt af et kup. Soft-core pornografi, nostalgi-dyrkelse og psykologisk melodrama er blevet rørt sammen til en velfungerende komedie af de mere bedske. Instruktøren har pålagt sin historie en disciplinær begrænsning, overholdelsen af de tre enheder, og det stramt opbyggede »stykke« - som lader den fortalte tid være identisk med fortællertiden, som forbliver i samme dagligstue-dekoration filmen igennem, og som ikke viger fra hovedhandlingen - fungerer faktisk perfekt. Tiden er begyndelsen af 30'erne, stedet er Hollywood, og handlingens altdominerende centrum er en instruktør, der går under navnet Boy Wonder. Han har været et vidunderbarn, men nu går det ikke længere så godt. Han sidder, godt alkoholiseret, i sin forfaldne luksurvilla og optager pornofilm med en narkoman pige og en homoseksuel gigolo i rollerne. Producenten dukker op med sin nye forlovede, en »pæn« pige der drømmer om at komme til filmen. Da den kvindelige hovedrolle tager en overdosis og i hast må bringes til kirkegården, tilbyder hun at spille rollen. Instruktøren forholder sig ret hånligt til tilbuddet, men til sidst, da hun har hjulpet ham over hans potens-vanskeligheder, må han til sin undren notere sig, at hun allerede har anlagt sig en filmstjernes naturlige professionelle kynisme. Historien afvikles med elegance, ping-pong dialogen flintrer frem og tilbage og Richard Dreyfuss leverer en virtuos præstation som Boy Wonder, brat skiftende mellem morbide jokes, livstræt frikadelleri, frenetisk skaberglæde og desperation. Angående originaltitlen: ordet *insert*, som oversættes ret upræcist ved »klip« i filmens dialog, bruges nu mest om indskudte billeder, der viser noget trykt eller skrevet, f. eks. et brev, så tæt på, at det kan læses; men ordet blev tidligere også anvendt om de indskudte nærbilleder i almindelighed, og det er indskudte nærbilleder af særlig karakter - og indskud (!) - titlen sigter til. (Inserts - USA 1975). P.S.